

Ако су мачке срећне, биће и људи

Да ли ћемо се у граду осећати комфортно и добро много зависи од начина на који су градска структура и простор усклађени са људским телом, чулима и одговарајућим просторним димензијама и размером

Без обзира на то колико се напора уложи да се побољшају атмосфера, осветљење, мобилијар и многи други фактори који утичу на квалитет града у висини очију, сав труд је практично узалудан ако се не посвети дужна пажња квалитету простора, пропорцијама и димензијама. Да ли ћемо се у граду осећати комфортно и добро много зависи од тога на који су начин градска структура и градски простор усклађени са људским телом, чулима и одговарајућим просторним димензијама и размером. Ако нису обезбеђени адекватни простори и права људска размера, недостају кључни квалитети потребни једном граду.

Догађаји, размена и разговори одвијају се на местима која су удобна и примамљива за стајање и седење. Цез оркестар који је имао прилике да свира и на одличним, али и на ужасним местима за то, може много тога да исприча о квалитету и просторним и акустичким својствима градова.

У целом граду, у градском простору, па и у најмањим и најзабаченијим деловима, просторни односи и величине пресудно утичу на то како доживљавамо неко место и на нашу жељу да се крећемо и боравимо управо на том месту.

Приликом посете традиционалним градовима, као што су Хидра у Грчкој или Портофино у Италији, приметимо да је цео град добро прилагођен људском телу и чулима. Скромне димензије и полукружни облик града који се простира око залива чине да ови градови у потпуности одговарају нашем чулима. Све можемо да видимо из луке, градски простор, све активности, а и многе детаље изблиза. Доживљај нам је потпуно природан и неусиљен.

У градском простору можемо осетити снажан утисак хармоније, и физички и посредством наших чула. Када се приближавамо Пјаци дел Кампо у Сијени или Пјаци Навона у Риму, имамо осећај „ово је право место; стигао сам где треба“. Камило Зите, 1889. године, у својој чувеној студији о просторним квалитетима старих италијанских градова, описао је колико је важно да димензије градског простора одговарају људима и функцијама којима ће служити, и истакао значај затвореног простора у ком је видно поље ограничено околним фасадама. Величина урбаног простора представља одлучујући фактор који утиче на добробит грађана и улогу простора као оквира за људске активности.

Студија о просторним пропорцијама у старим градовима указује на исти модел примењен од града до града. Улице које су широке три, пет, осам или 10 метара могу без проблема да приме између 2.400 и 7.800 пешака на сат. Тргови обично покривају магичну површину од око 40 пута 80 метара, што значи да људи овде могу сагледати целовиту слику, односно могу видети сам трг, као и лица других људи који ту пролазе. Сличне пропорције се често могу наћи у одмаралиштима, забавним парковима и тржним центрима, где потреба за тиме да посетиоцима буде удобно, као и жеља да се искористи сваки метар одређују димензије простора.

Ситуација је савим различита у многим новим градским подручјима, где се по правилу испоставља да је простор превелик и безобличан. Огромне зграде и много паркираних аутомобила, као и оних у покрету, могу донекле објаснити зашто се пројектују тако огромни простори, али то ни најмање не оправдава стварање окружења које није прилагођено активностима и боравку пешака. Нема много активности које људи ту могу обављати. Све је превише велико, превише хладно и превише одбојно.

Различити захтеви у погледу архитектуре која је прилагођена брзини кретања од пет км/х и оне прилагођене брзини од 60 км/х морају логично довести до тога да се различите врсте простора одвојено третирају или, још боље, да се активности интегрису у једну пажљиво осмишљену просторну целину тако да се мала мера примењује дуж фасада, а брза на коловозне траке. С тим у вези, улице првенствено намењене пешацима омогућавају да се приоритет да архитектури која је прилагођена брзини од пет км/х тако да пешаци у њима могу комфортно да се крећу, а да је ту дозвољено кретање само возила која иду полако.

Када је цео град у складу са људском размером и чулима – шеталиште на острву Хидра у Грчкој

Већ смо поменули проблем превеликих модерних зграда које су постављене мање-више насумично у градском окружењу и нагло излазе на тротоаре, а без прелазних зона или олакшавајућих околности. Што се тиче квалитета локације и скромних димензија, начело би требало да буде да се граде градови који су привлачни и кохерентни у висини очију, а да се велике зграде ставе изнад.

Начело смештања малих простора у велике просторе је још један од метода за комбиновање великог простора и скромне, људске мере. Многи стари градови и градски простори су то постигли уз помоћ колонада и лукова. Пешаци могу да се крећу у уском и добро омеђеном простору у оквиру колонаде, а да истовремено имају поглед на шири градски простор. Уз помоћ алеја и дрвореда се такође могу направити мали у оквиру великих простора. Добар пример за то је улица Ла Рамбла у Барселони, у којој главни простор за пешаке ограничавају киосци

и два реда сеновитог дрвећа. Још један пример су пијачне тезге на тргу или сунцобрани и тенде у кафићима са баштом на тротоару који чине да градски простор делује мањи и интимнији. Стварању малих простора у великим могу допринети и улични мобилијар и стубићи, попут оних које можемо видети на Пјаци дел Кампо у Сијени.

Нажалост, нови градови се и даље граде према начелима која нарушавају размеру. Има превли-

❌ Тротоари који су прекинути због прилазних путева и стаза за испоруку Лондон, Велика Британија

Добра места и фина размера – Гинзан Онсен, Јамагата у Јапану

ше простора, они су превелики, и отуд је људско окружење хладно и одбојно, па чак и потпуно неупотребљиво.

Када је штета већ направљена, обично је веома тешко предузети ефикасне мере да се ситуација побољша. Често се догађа да се зграде изграде, наместе улазна врата, испоруче градски мобилијар и опрема и сав новац потроши пре

✅ ...или тротоари који се настављају без прекида Копенхаген, Данска

Јан Гел

Пола века уређује јавни простор

„Политика“ сваког другог понедељка објављује делове књиге „Градови за људе“, данског архитекте Јана Гела који дуже од пола века прати и анализира развој градова. Гел је побољшао јавне просторе Копенхагена, Стокхолма, Ротердама, Лондона, Амана, Мелбурна, Сиднеја, Сан Франсиска, Сијетла, Њујорка, Муската... Књигу „Градови за људе“ на српском језику објавио је ПАЛГО центар.

Фотодраме Јан Гел/ Gehl Architects

него што неко уочи да неки суштински елементи недостају: квалитет простора и људска размера. У таквој ситуацији је једино могуће решење да се мала размера буквално падабраном спусти у велики простор коришћењем пергола, киоска, пејзажног уређења, дрвећа, тенди, биљака и уличног мобилијара да би се смањиле димензије простора. Потребни су додатни напори да би се направио мали, интиман и приступачан простор у којем ће људи желети да бораве. То је скупо и тешко, а резултати су далеко од оних какви би били да су квалитет локације и људска размера били део пројекта изградње од самог почетка.

Иако је много шта пошло наопако у ширем смислу, и даље је могуће створити добра места у малој размери. Понекад једноставни елементи могу направити одлучујућу разлику: клупа на хошку испод дрвета; месташце.

Један од мојих студената подсетио ме је на то колико можемо научити од мачака кад је реч о добрим местима. Када излази, мачка застаје на прагу и полако одмерава околину и тек онда почиње пажљиво да се креће према неспорно најбољем месту које је пронашла да се на њему достојанствено склупча.

Поука ове приче је следећа: када градите градове, увек се морате старати о томе да мачке буду срећне – ако успеде у томе, можете бити сигурни да ће и људи ту бити срећни.

Приредила Далиборка Мучибабић